

SAMMANFATTNING AV RAPPORT 2024:7

Tänker föräldrar på pensionen när de väljer att vara hemma med barnen?

En analys av sambandet mellan pensionskunskap, finansiell förmåga och arbete under småbarnsåren

isf

Detta är en sammanfattning av en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen. Rapporten i sin helhet kan läsas online, laddas ner och beställas på www.isf.se.

Göteborg 2024

© Inspektionen för socialförsäkringen

Författare: Stefanie König (projektledare) och Jenny Säve-Söderbergh

Sammanfattning

Livsinkomstprincipen i dagens pensionssystem innebär att all arbetad tid och lön räknas till pensionen. På samma sätt innebär det att all tid som en person är frånvarande från arbetsmarknaden i regel bidrar till en lägre framtida pension. En grundtanke med pensionssystemet är också att personer tar ansvar för sin pension och gör medvetna val kring sin pension. Det är därför intressant att veta om personer har beaktat sin pension när de har valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden för att vara hemma med barn.

En viktig aspekt av detta är i vilken utsträckning personer har förutsättningar att förstå att det kan finnas negativa ekonomiska konsekvenser för pensionen av att vara frånvarande från arbetsmarknaden under barnåren. Sådana förutsättningar skulle kunna komma från att personen känner till hur pensioner byggs upp, och därigenom bättre förstår hur barnrelaterad frånvaro kan påverka hans framtida pension. Men förutsättningarna skulle även kunna komma från att personen har kunskaper om närliggande områden, som kunskap om allmänna finansiella samband kring sparande, eftersom pensioner är en form av sparande.

Syftet med analysen

Syftet med denna rapport är att undersöka i vilken utsträckning föräldrar verkar göra medvetna val i beslut om barnrelaterad frånvaro från arbetsmarknaden, och om detta återspeglas i deras beteende. Vi vet ganska lite om i vilken utsträckning föräldrar faktiskt beaktar sin pension när de väljer att vara hemma med barn. Vi vet inte heller om det påverkar föräldrars beteende i sina val av barnrelaterad frånvaro. Vi känner inte heller till om beteendet har ett samband med om de har bättre förutsättningar att förstå konsekvenserna av frånvaron på pensionen.

Så har vi genomfört analyserna

Studien är ett samarbete mellan Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Uppsala universitet. Resultaten baseras på en enkätundersökning från 2017 som skickades ut till slumpmässigt utvalda personer i åldrarna 31–60 år. För 1 980 personer kunde vi matcha svaren från enkäten med registerdata om personens inkomsthistorik åren 1990–2016 från Statistikmyndigheten SCB. I denna rapport fokuserar vi på föräldrar. Vi undersöker därför enbart personer som tog ut minst en dag med föräldrapenning.

Vi har undersökt om personen själv säger att hen *har beaktat sin pension* när hen har valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl, vilken *kunskap om pensionen* som personen har, och vilken

finansiell förmåga personen har. Alla dessa tre faktorer skulle kunna öka möjligheten för personer att kunna fatta ett mer medvetet beslut om hur lång barnrelaterad frånvaro de väljer att ha från arbetsmarknaden. Vi har också studerat personens barnrelaterade frånvaro från arbetsmarknaden på kort och lång sikt efter de fått barn genom att undersöka

1. antal dagar med föräldrapenning som personen tog ut
2. hur personens förvärvsinkomster utvecklades efter barnets födelse relativt mot vad de var innan hen fick barn och justerat för att personerna fått barn vid olika åldrar och år.

Vi delar alltid upp analyserna på mammor och pappor. Detta beror på att det är så stora skillnader i hur mammor och pappor är frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl att det inte går att jämföra mammor och pappor som befinner sig i en likvärdig situation.

Runt hälften har inte beaktat sin pension alls, men mammor har gjort det mer än pappor

Nästan hälften av alla föräldrar svarar att de inte har beaktat sin pension alls när de valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl som föräldraledighet, vård av barn (vab) eller att arbeta deltid. Mammor har i dessa situationer beaktat sin pension i större utsträckning än vad pappor har. Även efter att vi har tagit hänsyn till personers olika bakgrundsegenskaper så har mammor beaktat sin pension när de har valt barnledighet i större utsträckning än vad pappor har.

Mammor som kan mer om pensioner eller finansiella samband har beaktat sin pension i större utsträckning än mammor med mindre kunskaper

Vi kan se ett visst stöd för att kunskap om pensioner och finansiell förmåga har ett samband med att personen har beaktat sin pension i större utsträckning när hen har valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl. Vi ser att personer med mindre kunskap om pensioner, eller som har lägre finansiell förmåga, har beaktat sin pension i mindre utsträckning när de gjort dessa val än de som har större kunskap. Vi ser att sambandet är mer tydligt bland mammor än bland pappor.

Mammor som har beaktat sin pension i lägre utsträckning har högre barnrelaterad frånvaro från arbetsmarknaden

Mammor som svarar att de har beaktat sin pension när de har valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl har tagit ut färre dagar med föräldrapenning än mammor som inte har beaktat sin pension. Men sambandet mellan hur många dagar med föräldrapenning en mamma har tagit ut och hur mycket hon har beaktat sin pension är svagt. Men vi ser ett liknande samband när vi undersöker hur mammornas förvärvsinkomst har utvecklats efter att de har fått barn i jämförelse med vad de tjänade innan de fick barn. Mammor som har beaktat sin pension i större

utsträckning återhämtar sin förvärvsinkomst snabbare efter att de har fått barn än mammor som inte har beaktat sin pension (justerat för mammornas ålder och året de fick barn). Det betyder att mammor som har beaktat sin pension när de har valt barnrelaterad frånvaro verkar ha en bättre arbetsmarknadsanknytning efter att de har blivit föräldrar än mammor som inte har beaktat sin pension.

Hög finansiell förmåga hos mammor hänger samman med en lägre barnrelaterad frånvaro

Mammor med bättre finansiell förmåga har beaktat sin pension i större utsträckning när de har valt att vara frånvarande från arbetsmarknaden av barnrelaterade skäl än mammor som har lägre finansiell förmåga. Mammor med hög finansiell förmåga har också tagit ut färre dagar med föräldrapenning än mammor med låg finansiell förmåga. De har även tagit ut färre föräldrapenningdagar i förhållande till sin partner än vad mammor med lägre finansiell förmåga har.

Vi ser även att mammor med bättre finansiell förmåga efter barnets födelse återhämtar sin förvärvsinkomst snabbare till en nivå som är likvärdig den de hade året före barnets födelse. Det betyder även att pensionen för mammor med hög finansiell förmåga kommer att stärkas i högre grad än för mammor med lägre finansiell förmåga. Detta kan delvis bero på att personer med bättre finansiell förmåga delar barnledigheten mer jämställt med sin partner. Att deras förvärvsinkomstutveckling efter barnets födelse är bättre än för mammor med låg finansiell förmåga kan även bero på att de delar annan barnrelaterad ledighet mer jämställt med partnern, exempelvis deltidsarbete och vab. Detta är inget vår rapport kan avgöra men det är ett mönster som skulle återspegla vad vi ser.

Mammors frånvaro från arbetsmarknaden verkar hänga mer ihop med deras finansiella förmåga än med deras kunskaper om pension

Det verkar finnas ett starkare samband mellan finansiell förmåga och den barnrelaterade frånvaron från arbetsmarknaden än mellan kunskaper om pension och barnrelaterad frånvaro från arbetsmarknaden. Vi ser inget tydligt samband mellan antalet dagar med föräldrapenning och de flesta måtten som har att göra med kunskaper om pensioner och om pensions-systemet.

Vi kan heller inte se att förvärvsinkomsten utvecklas bättre efter att de fått barn för mammor med större kunskaper om hur pensionen byggs upp. Mammor med jämförelsevis större kunskaper om hur pensionen byggs upp återhämtar inte sin förvärvsinkomst snabbare än mammor med mindre kunskaper. Men det är viktigt att påpeka att vi inte har kunnat göra några analyser för mammor med stor kunskap om pensioner, eftersom det var en för liten grupp.

Sambanden mellan barnrelaterad frånvaro och kunskaper om pensioner samt finansiell förmåga finns främst bland mammor

De signifikanta samband vi ser kring kunskaper och finansiell förmåga gäller främst bland mammor. Det gäller både för uttaget av föräldrapenning och för hur deras förvärvsinkomst utvecklas långsiktigt efter att de har fått barn. Det verkar därför snarare finnas andra förklaringar till hur stor frånvaro pappor har än hur mycket de har uppmärksammat pensionen.

Men det är svårt att jämföra mammors och pappors barnrelaterade frånvaro från arbetsmarknaden. Mammor har mycket längre barnrelaterad frånvaro. Medan mammor i vårt urval tar ut lite mer än 300 dagar med föräldrapenning i genomsnitt under barnets första fyra år och oftare arbetar deltid, tar papporna i urvalet ut bara något mer än de tre reserverade månaderna och de arbetar mer sällan deltid. Att jämföra mammors och pappors uppmärksamhet kring pensionseffekten av längre barnrelaterad frånvaro och deras faktiska frånvaro är därför inte möjligt, eftersom de inte befinner sig i likvärdiga situationer.



adress Box 1056, 405 22 Göteborg *besöksadress* Lilla Bommen 1, Göteborg
telefon 010-174 15 00 *e-post* registrator@isf.se *webb* www.isf.se